

VEZÉRSZÓ.

Tudományok' mezején, valamint a' hit' országában, két nevezetes felekezet van: keresztény és bálványozó. Amaz egy mindenható lénynek, az örök, a' tiszta igazságnak szabad lélekkel áldozik 's a' nemzeti közfényért buzog; ez vakon és szolgai félelem közt borúl-le álistenei előtt, melyeket a' rejtemények' leplébe vonulni szerető önség ábránd képekből alkota néki. Nemzetünk' tudományi pályáját mindeddig az utolsó felekezet bírja. Mi rettegünk a' tudományos tribunaltól, utáljuk és gyűlöljük azt, istenünk az önfény 's a' bálványozásnak vagyunk baráti. A' helyett, hogy az egyedül-üdvezítő, az igaz útat keresnők, a' szív és vérrokonság', hír és névgőz', a' vallásbeli pártoknak 's az emberi hiuság' ezer nemű csábjainak, mint annyi isteneknek, szobrokat emeltünk. Mi érzéseinket, dicsvágyaink' ingereit megtagadni csak parányi részben sem tudjuk, feláldozni pedig önfényünket a' közfényért, valamint a' polgári,

úgy a' tudományos körben sem vagyunk eléggé erősek. Mi nem az ügyet, egyedül magunkat szeretjük 's ez mutatja, hogy a' lélek' culturájában még messze nem haladtunk. Jaj annak, ki hiuságaink' isteneit nem tisztelve vagy nem kímélve legalább, az igazság' zászlójához áll, 's kritikai szövétnekkel járda tudományos pályáján! Az kájan és erkölcstelen, eretnek és hongyülölő; annak minden lépte kárhozatos bűn 's a' legvétkesebb vétek.

A' jelen lapok' kiadója jól ismeri azon viszonyokat, mellyek közé teendi magát, midőn e' bírálatok' gyűjteményével fellép; tudja, hogy nevét ezek által a' magyar írók' kedvezéseibe ajánlani nem igen fogja, sejtí azt, hogy nem barátjai' száma a' szerint fog nevedetni, a' mint az itt kiadandó bírálatok' számai. Azonban ő egyike azoknak, kik inkább kívánnak nem szerettetni, hogysen hitők' 's a' közügy' rovására szerettetni; kik készek polgártársaik' gyűlöletét is eltűrni, ha ezen tűrés által a' közvirágzat' magvai hintethetnek-el.

A' kritikának, e' gyűlölve rettegett, 's retteggve tisztelt istennének, templomot építeni, oltárt emel-

ni közöttünk, soha sem volt olly hasznos, sőt olly szükséges, mint ma.

Ha végig szemléljük a' magyar literatura' történeteit, nem találunk kort, melly a' jelennel hasonlítható, nem évszakaszt, melly a' vivó és küzdő kor' nevét olly méltán viselhetné, mint ez. Ma tanult és tanulatlan, művész és kontár, egyiránt vergődnek a' halhatatlanság' szent bérceihez, de az utat, mellyen oda juthatni, felette kevés ismeri. Az írók' száma koronként nevedik 's nem sokára közegyenbe fog állani az olvasókéval; könyveink egymást érik 's haki a' mennyiségről vonna következtetést az értékre, mondhatná, hogy a' magyar literatura nem sokára az olaszsal, francziával fog versenypályát futni. Vannak közöttünk emberek, kikkel a' szertelen hazafiúság szertelen dolgokat mondogattat, vannak íróink, kik ha egy történetecskét, melly legfelebb is anekdotának volt alkalmas, dialogusba szőve (mert nálunk a' drámai formához ez elég) nyolcz-kilencz íven végig hurczolhattak, shakspeari, calderoni elmét vélnek agyaikban lobogni; vagy ha egy kised értekezést a' magyar orthographiáról, (mert

ez a' magyar írók' vessző paripája) sok elavult, rég elúnt semmiből öszveférczelhettek, azt hiszik, hogy Révai 's Adelung hozzájuk képest a' philológiában csak tanulógyermek 's hogy a' népek' egyetemi nyelvét minden bizonnyal ők fogják fel- találni. Említsük e a' poetasterek' hemzsegő se- regét, ezeket a' béketűrés' ostromlójit, ezeket a' fülkínzó unalmas troubadourokat? Könyveink' na- gyobb részét ezek foglalják-el, azért van bennök a' szív és ész' szavának olly ritkán helye. 'S mind ezek a' legfellengőbb álmokban élnek 's göthei, schilleri nagyság' bizodalmaival kerengenek parányi köreikben. Embernek legfőbb boldogságát képze- let 's álmak teszik 's ha kit álmaiból vertek-fel, az boldogsága' egéből hullott-le; hagynunk kel- lene tehát, keresztényi kímélettel, hadd álmodják végig az illy jámborok rövid életüket 's hadd legye- nek boldogok. De ez álomboldogokat imádók, hirdetők, magasztalók veszik környúl; a' tévedé- sek', a' képzelmek' kórjai elragadnak 's egész cso- portokat tántorítanak a' vad tudatlanság' örvé- nyébe az alatt, hogy a' valódi érdem félre vonúl- va nem ismertetik, vagy elfeledtetik — 's ez vágja

ketté a' dolgot. Fel kell vernünk ezen ál-góthéket ál-schillereket álmaikból, hogy imádójik is látni tanuljanak; meg kell gyujtanunk a' kritika' szövétnekét, hogy lássuk és láttassuk egymással az ösvényt, melly üdvezület' pontjához viszen. Ezek nélkül a' romlás' örvényéből nincs mentség, nincs szabadulás.

Kritika kell közöttünk, meg nem kérlelhető és kemény kritika, de részrehajlatlan, de igazságos. Ki kell irtanunk a' hízeltkedés', a' szolgai csúszás' lelkét; ledöntögetnünk szobrait a' bálványozásnak; elrezzentenünk a' lelketlenséget; kimutogatnunk egymás' vétkei, botlásait, kimutogatnunk az útat, mellyen nagy nemzetek' példájaként a' tőkély' magas pontjához vergődhetni. Ha mi barátinkat, rokoninkat, mint eddig, csak ölelgetjük, hitsorsosinkat csak dicsérgetjük, nagyainknak csak hízeltkedünk, bókolunk, ellenségeinket csak üldözzük 's a' jót bennök is elismerni nem tanuljuk 's nem akarjuk, ha rettegünk az igazat nyilván kimondani, ha örökké csak mellékes tekintetek' szolgarabjai leszünk, úgy a' tudományos haladásnak bizvást lemondhatunk még remé-

nyeiről is, úgy ö. ökveszteglésben tespedezünk 's egy chinai penész fogja elborítani, megemészteni nemzetiségünket, nyelvünket, tudományos létünket.

A' kiadó örömmel 's valódi gyönyörűséggel látja azt, hogy a' magyar írók, pártokra, felekezetekre kezdenek szakadni. Ohajtaná, hogy e' pártok' szelleme el ne szűnyadjon 's törekedni fog, hogy az e' jelen lapok által is mind inkább lobogásban tartassék. Az ellenkezés és küzdelmek, a' forrás, küszörűli az elméket, erőben tartja a' lelket 's a' mit szendergő béke 's nyugalomba tengés húsz év alatt nem tehetne, azt a' vélemények' háborúji, írói párt 's vetekedés két - három év alatt képes eszközteni. A' polgári pártok, belháború, veszedelmei a' nemzetnek, az írói lázadások ellenben legczélirányosb eszközei a' tudományos haladásnak. Ott vér foly, pusztulás, inség, halál kegyetlenkednek 's felette kétséges, felette bizonytalan, ha a' jelenkor' véráldozatai fognak e teremteni a' jövőendő ivadéknak boldogságot; itt csak a' hiúság' küdei tépetnek szerte, az 'előítéletek zúzatnak - össze. Ott egész nemzetet éri 's érheti az ártalom, itt csak egyes em-

IX

berek szenvednek kárt, talán egy kis hírbeli kárt; 's mi egyes emberek' vesztesége, ha még olly nagy volna is, azon megszámolhatlan haszon mellett, melly egész nemzetre hárulhat?

Ezen gondolatok forgottak a' kiadó' elméjében, midőn eltökélé, hogy egyesülve néhány lelkesebb barátival a' tudományos közügynek, e' kritikai gyűjteményt megindítsa. Általános céljai az eddiglen mondottakból érthetők: az előítéletek, tévedések, írói pedantismus és felszogségek ellen akár gátakat rakni, mellyek köztünk divatban vannak, vagy divatba kezdenek jöni. Szándékaít azon úton reményli elérhetni, ha a' magyar literaturának észrevehetőbb lépteit bírói figyelemmel kíséri, 's mindenről, a' mi tekintetet érdemel, kritikai észrevételeket közöl. Ezen célra nem szükség minden megjelent könyvnek megítéltetnie, elég leszen csak azon productumokról emlékezni, mellyeknek némineműleg életök van. De itt sem von olly szoros korlátokat, hogy ne vehessen magának szabadságot néha csekélyebb nyomatéku munkákról is szólni, ha azok hasznos dolgok' elmondására alkalmúl szolgálhatnak. Va-

lamint viszontag lesznek olly esetek, mellyekben becses művekről is hallgatni fog, ha rólok mindennapi 's talán közönséges, ismert észrevételeknél egyebet nem mondhat.

A' munkáló társak' nagyobb része magát megnevezni nem fogja. Olly mód, melly az angol időszaki írásokba' nagy divatban van, 's mellynek sokkal több jó, mint rossz oldalai vannak. A' névtelenség' leple alatt mindenki szabadabb 's nyiltabb; a' barátság' 's hála' érzéseit is könnyebb hallgatásra birni; a' tartalékra vonakodásra nincs ok. Így a' félénk is megbátorodik 's őszintén mondja-el a' mit elmondani rettegett volna. Szóval, az éjféli' titkaiba leplezett areopagusi tribunal a' lelkes görög népnek nem volt lelketlen találománya.